

sind og vidnende om fin metodisk skole. Med ikke ringe forventning imødeser man den redegørelse for forholdet mellem P. H. Resens »Kong Frederichs den Andens Krønike« og dens kilder, som han (s. 299) bebuder.

C. O. Bøggild-Andersen.

Milieustudier har ikke samme borgerret i den danske historiker-verden som i den svenske. Paa dette omraade kunde vi meget vel gaa i lære hos vore fagfæller hinsides Sundet. Ingvar Anderssons 1943 udsendte bog *Svenskt och Europeiskt Femtonhundratalet* (Skrift. utg. av Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund XXXV, 259 Sider) indeholder saaledes en række værdifulde studier af denne art. Forskellen mellem svensk og dansk indstilling paa dette omraade kan i særlig grad eksemplificeres ved en af afhandlingerne: »Om Hamletdramats nordiska miljö. En handels-historisk skiss«. Den vilde næppe nogen dansk politisk og økonomisk historiker have devoveret sig med til trods for, som Ingvar Andersson skriver, »ingen nordisk furste eller furstinna, varken Gustav Adolf den store eller drottning Kristina eller drottning Margareta eller Karl XII eller någon met namnen Kristian eller Frederik« i berømmelse kan »mäta sig met prins Hamlet av Danmark«; men Ingvar Anderssons afhandling beviser, at saadan fremfor litterær sagkundskab er paakrævet, hvis man skal naa sikrere viden om, hvorfor Shakespeare eller hans forgænger — forfatteren af Urhamlet — har ladet Hamlet udspille i nordisk milieu — fraset at Hamlet allerede i Saxos fortælling er dansk prins. Han stiller spørgsmaalet: hvad sagde navnene Danmark, Helsingør, Norge og Polen en Londonbo i slutningen af 16. aarh. (s. 139 f.). Med dette udgangspunkt skitserer han derefter den engelske handelsekspansion østpaa i denne tidsperiode omtaler grundlæggelsen af »the Russian and Muscovy Company« i 1550-erne, der drev handel paa Rusland over Archangelsk, forhandlingerne med Danmark om lovligheden af denne fart, samt Narvahandelen, som det aldrig rigtigt lykkedes kompagniet at faa kontrol med og endelig selve Eastlandhandelen som unægtelig i denne sammenhæng forekommer mig mest aktuel. Det er rigtigt med Ingvar Andersson at fremhæve, at Helsingør — Elsinore — som opkrævningssted for Sundtolden maatte være samtiden velbekendt. Han citerer her en engelsk rejsendes beretning, samt et brev dateret Helsingør fra North til Walsingham 1582, hvori klages over den daarlige behandling, som Englænderne fik ved tolden i Helsingør (S. 143—45). Hertil skal jeg dog føje, at samkvemmet mellem Englændere og Danske i Helsingør ikke

var indskrænket til tolderne — dette maa forøvrigt have været ret venskabeligt, siden flere engelske skibe i 1570erne sejlede til Narva paa toldernes fribreve — men at der fra 7aarskrigens tid var en direkte handelsforbindelse mellem England og Danmark, og at den endnu i begyndelsen af 1580erne ikke var af noget helt ringe omfang. Engelske skibe og købmænd paa fart til Østersøen stoppede ikke alene op i Helsingør for at fortolde, men ogsaa for at handle (dette fremgaar af Øresundstoldregnskaberne). Paa baggrund heraf forstaas ogsaa den engelske trup af »springere og instrumentisters« optræden paa Kronborg i 1585 (S. 137 f.) bedre.

Naar Ingvar Andersson videre skriver, at Danzig spillede hovedrollen i engelsk-baltisk handel, og at Shakespeares forveksling »danskerdane« derigennem »så sedd« har sin særskilte interesse og bliver ganske naturlig (S. 146), saa synes det mig her at kunne tilføjes, at dette fortrinsvis gælder for tiden til ca. 1580, da Englænderne fik deres stapel i Elbing—Melvin — det kunde nemlig ligesom, hvad ovenfor er anført, samt Ingvar Anderssons særlige »svenske« bidrag — fremdragningen af Nils Gyllenstiernas ophold i London i 1560—1562, hvor han efterlod sig et langtlevende minde i form af gæld til adskillige Londonborgere (S. 150) — tyde paa, at Shakespeare har overtaget det nordiske milieu fra sin forgænger, forfatteren af Urhamlet.

Om en anden af bogens afhandlinger »Gustav Vasa och den ekonomiska politiken« kan det derimod siges, at en tilsvarende meget vel kunde være udgaaet fra dansk moderne historisk skole. Paa baggrund af »de teckningar«, som Forsell og Heckscher har givet af Gustav Vasas økonomiske politik i sin helhed har Ingvar Andersson heri, med citering af hans egne ord, forsøgt at give »en analys av dess kronologiska skiftningar och dess personliga och psykologiska bakgrund« (S. 217). Denne analyse tager form af en sand dissektion. Først udskilles den i de første vanskelige aar i 1520erne førte politik, som betegnes som en udefra paa tvungen nødspolitik, og Gustav Vasa karakteriseres, som det han var fra fødslen, en svensk adelsmand og godsejer med samme begrænsede horisont som hans tidligere svenske og danske standsfæller (S. 190 ff.). Ingvar Andersson fremhæver, at kongens indstilling i disse aar dels er paavirket af biskop Hans Brask — ikke mindst, hvor det drejer sig om mistroen til penge — dels af Laurentius Andreae, der i øvrigt var kongens medarbejder ved gennemførelsen af kirkepolitiken og forvaltningsreformerne, men at det dog allerede nu i høj grad var Gustav Vasa selv — bl. a. hans varekærlighed — der gav den økonomiske politik sit præg (S. 197). De nye træk, der pludselig kommer i Gustav Vasas

økonomiske politik omkring aar 1539 — forbud med udførsel af sølv 1538, en ny møntpolitik, forordninger om indskrænkning af markederne etc., hvorigennem spores en gennemført hævvelse af kongens ret til at gribe regulerende ind paa alle det økonomiske livs omraader — tilskriver Ingvar Andersson indflydelse fra kongens tyske kansler Pyhy, der var kommet til Sverige i sommeren 1538 (S. 201 f.).

Pladshensyn forbyder i øvrigt her nærmere at referere de skiftende faser af Gustav Vasas politik, men det skal fremhæves, at Ingvar Andersson, trods sin tidligere stærke pointering af Gustav Vasas skiftende og af hans temperamentsfulde reaktion overfor den øjeblikkelige situation bestemte opfattelse, dog tilsidst i nogle resumerende bemærkninger sammenfattende karakteriserer kongens økonomiske politik — hvilke ytringsformer den end fik — som en beredskabspolitik, der skulde hindre, at Sverige igen kunde komme i en ligesaa vanskelig situation, som den der forelaa i hans første regeringsaar i 1520erne. Med andre ord, at Gustav Vasa overførte den middelalderlige paa alt beredte bypolitik paa en hel stat, idet han tilføjer, at Heckschers karakteristik af den første Vasakonges virksomhed som »medeltidshushållningens organisation« saaledes er »även i denna mening synnerligen träffande« (S. 218).

I sin gennemgang af Gustav Vasas økonomiske politik er der dog vistnok et punkt, som Ingvar Andersson tillægger for ringe vægt: Modforholdsreglerne mod misvækst og deraf følgende prisstigning. Ligesom tidligere forfattere, deriblandt Heckscher, stiller han sig usikkert overfor aarsagerne til en prisstigning omkring midten af 1540erne og omtaler de tidligere forklaringer: overflod af sølv, foraarsaget af Gustav Vasas sølvpolitik eller allerede indflydelse fra den almindelige prisstigning ude i Europa, og bemærker derefter, at der naturligvis ogsaa kan være tale om nogle aars fejlslaaet høst, men tilføjer, at det prisstatistiske materiale er utilstrækkeligt. Ved at sammenstille de af Ingvar Andersson citerede udtalelser fra 1546 om flere aars ringe aarsvækst og udtalelsen fra 1541 om den »merckliche theurung an getredig undt vitallien« (S. 202) med oplysninger andetsteds fra — statistiske oplysninger findes i hvert fald i Johannes Hansens Lübecks Getreidehandel und Getreidepolitik (1912), 132 — vilde det dog nok fremgaa, at disse aars prisstigning ikke var et isoleret svenskt fænomen, tillige at mere eller mindre udstrakt misvækst i flere nordeuropæiske lande har været stærkt medvirkende hertil. Jeg skal her blot nævne, at der i Danmark udstedtes udførselsforbud 1541, der dog atter ophævedes foraaet 1542, da høstudsigterne

var gode (Danske Mag. 3 R. VI (1860), 306 f., 323), og at der i for-aaret 1546 udstedtes kornudførselsforbud, der motiveredes med udenlandske købmænds store opkøb og deraf følgende dyrtid og kornmangel. I August 1546 udvidedes det til at omfatte næsten al anden fetaille. Dette nye forbud motiveredes ligeledes med den store dyrtid. Da det atter i for-aaret 1547 ophævedes hedder det i det aabne brev herom, at der nu atter var rigeligt med korn og anden fetaille i riget (Danske Mag. 4 R. I (1864), 196 f., 226 f. og 288 f.). Det synes dog ikke, som om dette sidste udførselsforbud skyldtes udbredt misvækst i selve Danmark. Tilsvarende havde Lübeck i aarene 1545—47 dyrtid og kornmangel (Getreidepolitik, 55).

Bogens indledende afhandling »Erik XIV og Europa« og dens øvrige stykker — bl. a. Elisabetansk hofteater i svensk belysning, Nordeuropæiske praktiker, Erik XIV og Island og hemmelig skrift — spænder over et vidt felt og er alle prægede af deres forfatters alsidige kultur og overlegne kendskab til den behandlede tidsperiode. De bærer vidnesbyrd om, at Erik XIV var i langt højere grad vesteuropæisk orienteret end hans samtidige paa den danske trone, Frederik II.

Astrid Friis.

Det skrift om »Gottland 1690—1720. Studier rörande några centrala demografiska och ekonomiska problem under nödår och krigstid« (240 sider), for hvilket Gunnar Kellgren — der tidligere i en række afhandlinger og artikler har behandlet gotlandske forhold i samme periode — 1942 erhvervede doktorgraden ved Stockholms Högskola, maa i væsentlige henseender karakteriseres som et elevarbejde af Eli F. Heckschers økonomisk-historiske skole. Forf. støtter sig i det hele til de synspunkter og resultater, som Heckscher har fremlagt i »Sveriges ekonomiska historia« og andre værker, men fremhæver betydningen af at uddybe billedet ved skildringer af de enkelte svenske landskabers vilkaar i den store nordiske krigs tid. Naar han i denne forbindelse hævder, at studier over Gotlands forhold vistnok vil være særligt lønnende, »enär detta ölandskap så att säga bildar en sluten försörjningsenhet, där man alltså av allt att döma tydligt borde kunna iakttaga verkningarna av tidens ekonomiska störningar« (s. 2), er rigtigheden af denne argumentation dog ikke umiddelbart indlysende. Naar undtages misvæxtaar og pest og andre epidemier, synes det overvejende agrariske gotlandske samfund at være forblevet relativt uberørt af de forstyrrelser, som ramte andre svenske egne næringsliv. Der er altsaa tale om en ret særegen, ikke